
Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig

Szerző: Móricz Zsigmond

A mű címe: Légy jó mindhalálig

Műfaj: ifjúsági regény

A mű keletkezése: A regény az első világháború után jött létre, a múltját vállaló író lírai vallomása. Egyéniségét, jellemét, múltját és hitét ábrázolja egy gyermek, Nyilas Misi kollégiumi diák életében, aki valójában maga az író. Ebben az 1920-ban keletkezett regényében Móricz Zsigmond a nemzeti katasztrófák utáni mély válságát fejezte ki, a "gyermeki szív" érzékeny rezdüléseivel jelezte saját életérzését.

Rövid tartalom:

A történet Nyilas Mihály, egy szegény debreceni kisdíák életének szörnyűségeit foglalja össze. Mihály családját egy nagy szerencsétlenség érte, melynek következménye képpen földönfutóvá váltak. Az apja ács lett és nagyon keményen dolgozott, hogy minden nap ételt tudjon rakni gyermekei elé. Misi diák volt és neki megadatott az a szerencse, hogy -ellentétben a többi testvérel- a debreceni gimnáziumba járhatott. Félénk gyerek volt, aki majd' elájult még attól is, ha a nevét kimondta valaki. Gyenge volt és mindenkitől félt, különösen Böszörményitől, aki egy nagydarab gyerek volt és mindig elvette a festékét. Nem rendelkezett sok önbizalommal, ezért mindig félt a tanárokkal beszélni.

Egy nap az egyik idősebb szobatársa felajánlott neki egy munkát, amivel pénzt kereshet. Egy vak öregembernek kellett minden este öt órától hat óráig felolvasni. Ebből havonta három forintra tett szert. Ez nagyon jól jött neki, mivel így segíthetett szegény családján. Később Gyéres tanár úr, a latin tanár, megbízta azzal a feladattal, hogy tanítsa Doroghy Sándort, az egyik osztálytársát számtanra és latinra. A tanításért havonta két forintot kapott és ennek következtében egy kicsivel nagyobb lett a tekintélye az osztályban, de ez nem segített az önbizalomhiányán. Egy délután, mikor befejezte a felolvasást, az öregember

adott Mihálynak egy forintot, és azt mondta neki, hogy tegye meg a lutrira, más néven lottóra. Meg is tette, de a szelvényt elvesztette és emiatt később nagy bajba került.

A barátai azt feltételezték, hogy a szelvényt ellopták, és titkos nyomozást indítottak, de nem sikerült elkapni a tettest. Híre ment a városban, hogy valaki elvitte a nyereményt a lutriból egy nyerő szelvénnel. Ennek hallatán az egyik barátjának az apja bejelentette a rendőrségen, hogy ellopták a szelvényt, amin négy nyerő szám volt. Másnap Misit hívták az igazgatói irodába, ahol két rendőr kérdésekkel várta. Az igazgató nagyon mérges volt Misire, amiért bajt hoz az iskolára és rontja az iskola becsületét. Mondta a rendőröknek, hogy nem léphetnek be az iskolába, mert benne van a szabályzatban, hogy hivatalos hatósági személy nem mehet be. Misi elmondta az igazgatónak, hogy mit dolgozik, és az elveszett lottószelvény történetét. Legnagyobb meglepetésére másnap reggel is hívták az igazgatóhoz. Az irodában ott volt Viola kisasszony, Doroghy Sándor nagynénje, aki panaszkodott az igazgatónak egy szerelmes levél miatt, amit Misi kézbesített Viola húgának, Bellának. Bella a levél elolvasása után megszökött hazulról és Viola ezért Misit okolta. Az igazgató szerint nem Misi tehet róla. Megfenyegette Misit, hogyha még egyszer be kell hívnia, akkor nagy baj lesz. Szegény kis Nyilas nem tudott senkihez fordulni, mert senki nem értette meg, még az igazgató sem. De jött a nagy baj, mert másnap kora reggel már megint az igazgatói irodában találta magát, de most egy tanszéki tanács előtt. Csupa ellenséges arcú tanárral állt szemben, akik mindenféle kérdést tettek fel neki a lutrival kapcsolatban. Megmutattak neki egy hamis levelet, melyben az állt, hogy eladta a lutri szelvényt Török Jánosnak, aki a szerelmes levelet küldte Bellának. Misi tagadta, hogy eladta volna a szelvényt tíz forintért, de a tanárok nem hittek neki. Azt állították, hogy a tíz forintot itálra költötte, sértve az iskola szabályait. Erkölcstelen léleknek nyilvánították és kiküldték a teremből, amíg eldöntik további sorsát.

Amíg Misi kint várt, megérkezett Géza nagybátyja, és neki elpanaszolta, hogy milyen rosszul bánnak vele és hogy ő többet nem akar lenni debreceni diák. Erre a nagybátyja bement beszélni a tanáccsal, mialatt Misi nagy bánatában egy versecskén töprengett. Mikor kijöttek a tanárok, az igazgató úr megdicsérte Mihályt, hogy nagyon jó és szorgalmas gyerek, de erre ő azt felelte, hogy többet ebbe az iskolába nem fogja betenni a lábát. El is ment a nagybátyjával rögtön, és

mindent otthagyt, kivéve egy szép bőrkötésű könyvet, amibe a versét akarta beleírni. Még egy pár hetet Debrecenben kellett töltenie, mert megbetegedett. Betegsége alatt megtudta, hogy megkerült a pénz, amit Török János elvitt, és a fele, azaz ötven forint, az övé. Amikor meggyógyult, azt mondta a nagybátyjának, hogy az emberiség tanítója akar lenni, ami alatt azt értette, hogy költő szeretne lenni, és arra szeretné tanítani az embereket, hogy legyenek jók mindhalálig.

Olvasónapló:

I. fejezet:

Megismerjük a főhőst, Nyilas Mihályt, a debreceni kollégiumot, ahol lakik. Megtudjuk, hogy szerezte meg az antikváriustól a Csokonai kötetet, s abban miként csalódott. Másik kincséről is sokat megtudunk: a pergamen fedélről, amibe beköttette az üres lapokat, hogy majd azokba írjon. Sok mindent megtudunk az akkori viszonyokról, a kisdíákok életéről már ebben a fejezetben is.

II. fejezet

Misi pakkot, azaz csomagot kap otthonról. Ez igen nagy szó a kisfiú életében, hogy az ő szegény szülei csomagot küldjenek neki. Ettől a többiek előtt is „egyszerre nevezetes ember lesz”. „Persze” a csomag tartalmát a többiek megdézsmálják, ahogy az már a kisebb, gyengébb gyerekekkel szokott történni. Mulatságos eset is történik: a kenőcsöt, amit édesanyja a kezére és a cipőjére kenni küldte, Böszörményi megette. Ugratták is vele még egy darabig. Közben Böszörményinek eltűnt a kése, s Misi véletlenül megtalálja becsúsztatva a pakkjába. Egy ötlettől vezérelve eldugja a ládája titkos fiókjába. A vallástanár megkérdezi tőle, miért szalmakalapot hord még késő ősszel is. Ő pedig elmondja, hogy ellopták a posztó-kalapját. Utána meg is ijed, hogy most biztosan vizsgálat lesz, átkutatják a ládákat, s akkor nála megtalálják a kést. Ezért, amikor másnap a szobafőnök orvoshoz küldi, magával viszi a kést, s el is dugja. A kalapot valóban keresni kezdik, s végül Nagy Úr, a szobafőnök „állást” ajánl neki: egy vak öregúrnak kell minden nap 1 órát felolvasni.

III. fejezet

Misi megkezdte „munkáját”. Első alkalommal túl korán érkezett, az öreg Pósalaky nem is foglalkozott vele. Pontban 5-kor kellett kezdenie a felolvasást, s

6-kor be kellett fejezni. Szombaton Orczy meghívta Misit magukhoz. Ő előbb nem akart elmenni, de Orczy említette, hogy a mamája azt mondta, feltétlenül hívja őt meg, mert még Gyéres tanár úr (a latin tanár, aki az osztályfőnökük is volt) is beszélt róla Orcyéknál. Utána már arról olvashatunk, milyen volt a látogatás, hogy viselkedett, hogyan érezte magát a kis Nyilas Misi az előkelő házban, az előkelő emberek körében.

IV. fejezet

Az öreg Pósalaky elmesélte Misinek, hogy mit álmodott az éjszaka, s a takarítónéja megmondta, melyik álmot milyen számnak felel meg. S úgy döntött, hogy tegyék meg ezeket a számokat a lutrin, s ha nyernek, felezik a nyereséget. Misit kérte meg, hogy tegye meg a számokat, s a reskontót is ő őrizze magánál. Másnap délután Misi Gyimesiékhez ment, sokat beszélgettek, festettek.

Felolvasták az iskolában ki kapott intőt, erről értesítik a szülőket. Gyéres tanár úr behívta Misit óra után a tanáriba: „egy gyereknek a tanítását” bízta rá, hetente kétszer (szerda, szombat délután) latint és számtant kell tanítania Doroghy Sanyinak.

V. Fejezet

Megkezdődött a Sanyika tanítása. Misinek nem volt könnyű dolga, mivel a kis Doroghy nem tudta a helyesírást, a szorzótáblát, latinból olvasni sem tudott, így bizony igen az elején kellett kezdeniük. Egyszer az egyik nővére, Bella is beült hozzájuk. Ő nagyon szép lány volt, legalábbis Misi szemében. Beszélgettek, veszekedtek az öccsével. Egyszer csak bejött a legidősebb lány, Viola, s megkorholta Bellát, hogy miért nem hagyja tanulni a fiúkat, s csak mondta megállíthatatlanul a panaszait, a terveit, s ezeket bizony Misinek is végig kellett hallgatnia. Aztán megérkezett az édesapa is, s bejött a beteges anyuka is.

Vasárnap elment Törökékhez, akiknél előző évben lakott. Beszélgetett Török nénivel, Ilonka kisasszonnyal, majd Török bácsival is. Viszont egyszer csak megjelent Török János is. Mikor megtudta, hogy Misi a vak Pósalaky megbízásából megtette a lutrin a számokat, elkérte megnézni a reskontót. Majd közben tovább folyt a társalgás, szóba került a tanítás is. Mikor János megtudta, hogy Doroghyéknál tanít, igen megörült. Közben megérkeztek Szikszayék is, s

akkor János rábízott egy levelet, hogy adja át Bellának. Misi nem örült a megbízatásnak, de kénytelen-kelletlen eltette a levelet.

S a reskontót visszakarta vajon?

VI. fejezet

Hétfőn nem jött időben Gyéres tanár úr az első órára, így Orcyt küldték őrszemnek meglesni jön-e a tanár. Ő pedig magával vitte Misit, aki persze jobban félt, de mégiscsak mennie kellett. Kisurrantak az iskolából, az utcára, látták, hogy a függöny még le van eresztve. Akkor Orczy megmutatta neki Debrecen nevezetességét, a Rákóczi ültette bokrot. Egyszer csak megjelent Török János, s még egyszer a lelkére kötötte a levél átadását Bellának, s mondta, hogy csak annyit kérdezzen meg, hogy „szívesen” vagy „sehogyse”. Aztán látták a kápsáló (gyűjtő) kollégistákat. Misi elmagyarázta Orczynak, hogy ez mit is jelent. S mivel nem csak a tanár úr ablakát figyelték, bizony „lebuktak”, ugyanis Gyéres tanár úr meglátta őket, s bezavarta az osztályba a két fiút. Misi nagyon szégyellte magát. A tanár dolgozatokat osztott ki, ami csak Misinek lett jeles. Akkor le kellett fordítania latinra egy mondatot, amit fel is íratott vele a füzetébe a tanár: „Az is tolvaj, aki az emberek bizalmát meglopja.” Óra végén Orczy is kapott egy mondatot, amit következő órára kellett lefordítania: „A törvény határait áthágni senkinek sem szabad”.

Szurdán átadta Bellának a levelet, s megmondta milyen választ vár Török János. A lány válasza: „sehogyse szívesen” vagy „szívesen sehogyse”. Míg ők ezeket beszéltek meg a kamrában, ismét bejött Viola, s ismét rázendített a mondandójára. A tanítás után már várta János úr, s kérte a választ.

Vacsora után Sándor Mihály egy cédulát tett elé, amire a lutri számok voltak felírva, mondta Misinek, nézze meg, kihúzták-e a számokat. Misi keresni kezdte a reskontót, de bizony nem találta, s nagyon-nagyon megijedt, mivel a számok igen ismerősnek tűntek számára.

VII. fejezet

Az akkori gyerekek is csak gyerekek voltak: a tanárt a háta mögött kigúnyolták, kifigurázták, így történt ez ezen a reggelen is. A földrajz tanárra vártak, s közben Orczy utánozta épp az öreg tanár urat. Misi nagyon rosszul aludt éjjel, mivel a reskontón gondolkodott. A tanár úr épp Misit akarta feleltetni, Franciaország

földrajzából. S közben Názó tanár úr sokszor elkalandozott, s mesélt régi időkről, történelmi dolgokról, régészeti kutatásokról. Ez már Misit igencsak érdekelte, s nagy odaadással figyelt. Tornaóra is volt aznap, amit Misi nem szeretett. Már sokadszor próbálta átugrani a bakot, de nem sikerült, s megmakacsolta magát, s nem próbálkozott. Akkor Orczy próbálta megvédeni azzal, hogy azt mondta a tanárnak, hogy Nyilas Misi beteg. Aztán tényleg elszédült, elvesztette az eszméletét, s elesett.

A reskontó ügye továbbra is napirenden volt: Gimesi mondta is Orczynak, hogy szerinte Misinek az a baja, hogy elvesztette a reskontót, pedig kihúzták a számokat.

VIII. fejezet

Misi levelet írt a szüleinek. Már legalább egy hete belekezdett, de nem sokra haladt még vele. Most megpróbálta pótolni. Közben gondolatai elkalandoztak, eszébe jutottak korábbi dolgok, amelyek otthon történtek. Majd az asztalnál ülve elaludt, s bizony még álmában is a reskontó ügye foglalkoztatta. A szobában rajta kívül Nagy Úr volt még, s mikor ő felriadt álmából, Nagy Úr beszélni kezdett hozzá, mégpedig amiről olvasott: a magyar nemzet legősibb történetét. S erről igen hosszan beszélt Misinek, akit egyre inkább érdekelt mindaz, amit hallott. Végül a levelet is befejezte, majd tanult is.

S akkor menni kellett Pósalakyhoz felolvasni. Az öregúr rákérdezett, kihúzták-e már a számokat, de Misi azt mondta, hogy még nem volt benne az újságban. Mikor visszament a konviktusba Sándor Mihály mondta neki, hogy Orczy és Gimesi keresték a coetusban. S kérdezte azt is, miért nem volt délután Misi órán. Ő teljesen elfelejtkezett erről, úgy kérdezett vissza, hogy nem szombat van ma? Így Lisznyai úrnak, a szobafőnöknek kellett igazolást adnia. Orczy ajánlatára „szerződést kötöttek”, hogy kinyomozzák, hova lett a reskontó, ki a tolvaj. Orczy lett az elnök, Gimesi a titkár, Misi a jegyző. Orczy összeállította az alapszabályokat, s mindenkinek külön leírta és kiosztotta.

IX. fejezet

Orczy hozzákezdett a nyomozáshoz. Megtudta Misitől kik a szobatársai, s különféle módokon a közelükbe férközött, hogy beszéljen mindenkivel. Végül Orczy vasárnap délutánra találkozóra hívta magukhoz a két fiút.

Mivel szombat volt, Misi délután ment tanítani Doroghyékhoz. Amíg Sanyira várt a szobában, próbálta a már régebben megkezdett versét folytatni. Egyszer csak bejött Bella, s meglátta, hogy Misi verset ír, mindenképpen el akarta kérni tőle. Aztán bejött Sanyika is. Tanulás közben Misi azokról a dolgokról kezdett beszélni, amiket előző nap Nagy úrtól hallott: a magyar nép eredetéről, rokonságról. Bella egészen elgondolkodott ezeken, s elmélázott, mi lenne, ha ő újra a gazdag rokonaik közé mehetne. Misi is beszélt az ő családjáról, hogyan szegényedtek el, hogyan kell édesapjáéknak keményen dolgozni a kevéske pénzért. Bella pedig azt kérdezte Misitől: „Ha valaki nagyon szegény és örökké szenved és nyomorog, és megvan rá a lehetőség, hogy többet sohase nyomorogjon, és a leggazdagabb emberek közé kerüljön, s mindig bőségben legyen, és a testvérein is segíthessen, a szülein: akkor szabad neki elmulasztani ezt az alkalmat?” S Misi azt válaszolta: „Nem szabad.” Akkor bejött Viola is, s újra a munkáról beszélt és, hogy Sanyinak kell, hogy jó élete legyen majd. Mikor Misi elindult, Bella próbálta elkérni tőle a verset, de ő nem adta.

Aztán ment felolvasni. Pósalaky újra megkérdezte, benne vannak-e az újságban a lutri számok. Bizony benne volt, de Misi azt mondta, csak a kislutri számok, s azokat felolvasta, azok „nem jöttek ki”. Hazafele menet egy kirakat előtt meglátta Bella kisasszonyt Török Jánossal. Beszélgettek, nevetgéltek. S Misi ettől a „látványtól” igazán megrémült.

X. fejezet

Misi félálomban már megverte Török Jánost, mert még ekkor is az foglalkoztatta, hogy mi köze van Bella kisasszonyhoz. Aztán arról álmodozott, hogy milyen jó lenne, ha gazdag lenne, mit csinálna a sok kinccsel. Aztán a szüleiről is álmodott.

Reggel, mire felébredt, már mindenki megmosdott, csak ő volt lemaradva, így egyedül maradt, a többiek már mentek a templomba. Ebéd után elindult Törökékhez, s útközben összetalálkozott Szikszay úrral, aki szintén Törökékhez ment. Szikszay hamarabb bement, s mire ő is beért a házba, a szobából hallotta, hogy Szikszay Lajos sírva-haragosan panaszolja Törökéknek, hogy őt milyen módon megvádolták, s elküldték a városházáról, ahol számvetőként dolgozott. Aztán Török bácsi beszélt Jánosról, Misi pedig csak hallgatta odakintről. Bemenni már nem mert, inkább gyorsan kilopakodott a házból. Az utcán azonban összetalálkozott Török Jánossal, aki rábízott egy táskát, amíg ő bement

elköszönni, mivel elutazni készült. János megint pénzt ajánlott, de Misi ismét nem fogadta el (mint akkor sem, amikor Bellának vitte a levelet).

Bement a kollégiumba, s örömmel vette észre, hogy pénzesutalványa érkezett. Elment érte a postahivatalba, de úgy gondolta, a szüleinek nagyobb szükségük van a pénzre, így a kapott egy forintot megtoldotta még eggyel, s ezt küldte el a szüleinek. Mivel még csak 3 óra volt, s neki 4-re kellett menni Orczyékhoz, sétálni kezdett, s végül eljutott a vasútállomásra. Ott nézelődött, amikor egyszer csak az első osztályú váróteremben meglátta Bella kisasszonyt. Úgy megijedt, hogy rögtön elszaladt, de aztán visszamerészkedett. Akkor már nem látta Bellát, de az utasok már mind a vonathoz siettek, s el is ment a vonat. Magában kezdett olyan dolgokra rájönni, ami még nem egy kisleány való, s arra gondolt, hogy a Török János is ezzel a vonattal akart elmenni, bár őt nem látta a váróteremben.

4-re elment Orczyékhoz, ahol már azzal várták, hogy valaki felvette a pénzt, ami a nyereség volt. Misi érezte, hogy ez a Török János volt, ő a tolvaj, s a táskában volt a pénz, amit vele cipeltetett. Már mennie kellett volna felolvasni, de egyszerűen nem mert Pósalakyhoz menni. A kollégium ajtajában álló fiúk színházjegyet kínáltak neki, ő meg is vette, de a Bika kávézójába nem mert bemenni Gyéres tanár úrhoz az igazolójegyet aláírni. Inkább sarkon fordult, s elment Doroghyékhoz. Ott persze kiderült, hogy Bella nincs otthon, tőle megtudták, hogy látta az állomáson, végül találtak egy levelet is:

„Kedves apa, én ma elutazom, miattam ne aggódjanak. Valószínűleg többet segítek így a családnak, mint ha egész nap mosogatnék Viola kisasszony elragadtatására.

Kezét csókolja , Bella”

Végül még Sanyival átnézték a másnapi latin leckét, ott vacsorázott náluk, majd elment a színházba, ahonnan az első felvonás után megszökött. A coetusba nem mert felmenni, az oratóriumnál megvárta a kapuzárást, s amikor meghallotta más fiúk hangját, akik a színházból jöttek, ő is felment.

XI. fejezet

Reggel a zsebében talált egy tízforintost, s először nem tudta, hogy kerülhetett oda. Aztán eszébe jutott, hogy bizonyára előző nap Török úr tehette a zsebébe, hogy „megnyugtassa a lelkiismeretét”. Azt sem tudta, hova dugja a pénzt, végül

a mellénye zsebébe rejtette. Orczy azzal fogadta, hogy az apja elment a rendőrségre feljelentést tenni az ellopott reskontó, illetve a pénz miatt.

Második órákőzben a pedellus jőtt Misiért, az igazgató hívatta. Az igazgatónál rendőrök voltak, s ettől az igazgató úr nagyon fel volt háborodva. Ugyanis a debreceni református kollégium ügyeibe az állami és városi hatóságok közvetlenül nem avatkozhattak bele, a kollégium autonómiája értelmében hivatalos személy (pl. rendőr) nem léphetett az iskola területére. Az igazgató megtudta Misitől, hogy Pósalakyhoz jár felolvasni, s az ő nevében kellett számokat megtenni a lutrin. S Misi azt mondta, hogy nem nyert, mivel ő a budapestin tette meg a számokat és a brünnin húzták ki.

Másnap azonban újra jőtt érte a pedellus, ismét az igazgatóhoz kellett mennie. Most pedig Viola ült ott, mivel szerinte Misi tud az ő hűgáról. Misi elmondta, hogy a Viola öccsét tanítja Gyéres tanár úr parancsára számtanra és latinra. Az igazgató mondta is Violának, hogy „ez a gyerek! ... nem tett semmit! ... Mi köze van neki a felnőttek szerelmeskedéséhez.” Violát hazaküldte, Misinek pedig azt ígérte, ha még egyszer meg kell őt látnia, előbb egy pofont kap. Misi innen felment a coetusba, bement a szobába, lefeküdt, s el is aludt. S eldöntötte, hogy sem felolvasni, sem tanítani nem fog menni többet.

Másnap reggel a pedellus már a kollégiumba jőtt érte, s vitte az igazgató elé. Az igazgató úr igen mérges volt: „ Itt van már a halom írás, itt az egész vizsgálat! „ Átküldték egy másik szobába, ahol igen sokáig kellett várakoznia, s bizony mindenféle gondolatok, emlékek cikáztak a fejében. Egyre fáradtabb és kimerültebb volt. Nagy sokára jőtt érte István, a pedellus, s átkísérte egy tanári szobába, ahol már benn ült 5-6 tanár, számára mind idegen, csak némelyiket ismerte látásból. S ekkor megkezdődött a „tanári törvényszék”. Mindenféle kérdéseket tettek fel neki, de egyre inkább úgy tűnt, hogy mindenért őt teszik felelőssé, már olyan dolgokat is a fejére olvastak, amihez neki semmi köze. Csak korholják, szidják, csupa rosszat mondanak és feltételeznek róla. Végül kiküldték a teremből, hogy kint várjon az „ítéletre”.

S ekkor megjelent Géza bátyja, aki megölelgette, szerette. Misi pedig csak sírt, sírt, s csak annyit tudott mondani, hogy: „Bántanak..., bántanak, Géza bátyám ... „ S azt is hozzá tette, hogy többet nem akar debreceni diák lenni. A nagybátyja nem szólt, csak ölelte a szegény kisfiút.

XII. fejezet

Géza bátyja magára hagyta, s bement a tanár urakhoz, beszélni akart velük. Misi a versét mondogatta magában, de nem jutott eszébe amit korábban már olyan szépen kitalált. Ismét korábbi emlékek is felidéződtek benne. Egyszer csak megjelentek a tanárok, s az igazgató dicsérni kezdte, hogy jó tanuló, kis pénzkereső, sugárik róla a becsületesség. Misi nem igazán értette a dolgokat. S megkérdezték tőle, akar-e debreceni diák lenni, ő pedig az válaszolta: „ Nem. „

Végül a bátyja kézen fogta, s mentek a kollégiumba, fel a szobába, ott megmutatta az ágyát, a holmiját. Aztán mentek az utcára, s egyszer csak elájult. Ágyban tért csak magához, nagyon lázas, beteg volt.

Orczy és Gimesi meglátogatták. Elmesélték neki, hogy Török János levélben megírta az igazságot az apjáéknak, az ő Géza bátyjának és a rendőrségnek. 120 Ft volt a nyereség, azt is megírta mire mennyit költött ebből. Ezt a pénzt kifizették, Pósalaky már megkapta a 60 Ft-ját, s az ő bátyja az 50-et (hiszen Misi már kapott belőle 10 Ft-ot), de Géza bátyja nem fogadta el, mivel az öreg Törökék fizették ki a fiúk helyett.

Másnap Viola jött el Sanyival, s lelkesen mesélte, hogy Bella megcsinálta a szerencsáját, a hercegnéhez ment, ahol nagyon szeretik, s rá fogják hagyni az egervári uralmat, s ismét jómódúak lesznek, Sanyi Pestre megy tanulni.

Mikor jobban lett Misi, a nagybátyja kérdezte, mikor mennek vissza a kollégiumba. De ő ismét azt felelte: „Soha. „Elmondta, hogy ő tanító akar lenni. Végül a bátyja azt mondta, elviszi magával abba az iskolába, ahol ő tanít, s ott fog ő tanulni. Misi nagyon boldog volt, s örömeiben is csak sírni tudott. Géza bátyja megkérdezte, mire akarja tanítani az emberiséget. S ő azt válaszolta: „Csak arra, hogy légy jó ... légy jó ... légy jó mindhalálig ... „

A szereplők felsorolása és rövid jellemzése:

Főszereplők:

1 Nyilas Misi: a debreceni nagy kollégium törékeny testalkatú és érzékeny lelkületű kis diákja merő tisztaság, becsület és tehetség. A mélységből jön, érzékeny lélekkel, a szülői ház emlékével. Azt hiszi, a felnőttek jók és tiszták. A kamaszgyerek mélyen érző, tiszta érzésű és gondolkodású, végtelenül

jóhiszemű, szemérmes, félénk, poétikus alkat. Szellemi képességei az osztály legjobbjai közé emelik. Fizikailag gyenge, erkölcsileg érett, egyenes mégis könnyen hazugságba keveredik, mert szemérme még erősebb. Társas kapcsolatait tekintve tudja, hogy ő más, mint a többi, sőt azt is érzékeli és kimondja, hogy ő különb a többi fiúnál. Áhítja, hogy ismerjék fel jóságát és tisztaságát. Szüleitől a becsületesség és a jóság” parancsát hozza magával. Lelki kibontakozásában nagy szerepet kap a könyv.

2 Gimesi Lajos: Misi diáktársa, barátja, az osztály harmadik legjobb tanulója

3 Orczy Vilmos: Misi diáktársa, barátja, az osztály legjobb tanulója. Szüleit tiszteli, értékrendje megfelel a kor elvárásának

4 Pósalaky úr: nyugalmazott tanácsos, egy öreg, vak úr, akinek Misi minden nap öttől hatig felolvasott. Anyagiakban nem szűkölködik, igen jólelkű. A kornak megfelelően Misit magázza.

5 Doroghy Bella: Misi tanítványának középső nővére. A szépségével akar hódítani. Nem erénye, hogy kijátssza a tőle sokkal kisebb fiú (Misi) érzéseit. Mindenkinek szeret tetszeni és tetszelegni. A család ügyei nem foglalkoztatják.

6 Török János: Misi előző évi szállásadójának fia, Misi nagybátyjának barátja. Igazi piperkőc. a külső megjelenés fontos számára, mert ezzel tud csábítani. Ezért mindenre képes. Lopni, hazudni is.

Mellékszereplők:

1 Böszörményi: Misi szobatársa. Nagydarab fiú. Nem kedveli Misi. Elsősorban a hasára gondol. Ő ette meg a cipőkrémet is.

2 Lisznyai, szobafőnök

3 Nagy úr, nyolcadikos diák

4 Sándor Mihály, Misi osztálytársa

5 Szegedi, Misi osztálytársa

6 Doroghy Sanyi: Misi tanítványa és osztálytársa. Tehetős család buta gyermeke. Nem tud és nem is akar tanulni

7 Doroghy úr, Sanyi apja

8 Doroghy Viola: Sanyi idősebb nővére, a család cselédje. Állandóan lázad a szerepe miatt, ám mégis jólesik törődnie a családdal. Szorgos lány, aki a testvéreire anyjukként tekint.

9 Doroghy Ili, Sanyi legfiatalabb nővére

10 Törökék, Misi előző évi szállásadói

11 Szikszaiék, Törökék barátjai

12 Isaák Géza, Misi nagybátyja

Tanárok:

13 Valkai tanár úr, vallástanár

14 Gyéres tanár úr, a latin nyelv tanára

15 Báthori tanár úr, számtantanár

16 Öreg Názó, földrajztanár

17 Csoknyai tanár úr, énektanár

18 Szüts Istók, testnevelő tanár

A mű jelentősége:

A Légy jó mindhalálig – Móricz műveire általában jellemzően – koncentrikus felépítésű, azaz a főszereplő mindig a színen van, körülötte bonyolódnak az események. A történeteket is mindig az ő nézőpontjából látjuk, azt a folyamatot követve, ahogy ő tekint mind messzebbre – de minthogy ezúttal gyerekhősről van szó, az olvasó nála természetesen többet láthat meg. A regény színterei így módon egyre tágabb sugarú koncentrikus köröket alkotnak, amelyeknek középpontjában, legfeljebb Nyilas Misi áll.

Misi legszűkebb környezetét a diáktársak alkotják, konkrétan a coetus” (négy évfolyamtárral és két végzőssel), illetve a kollégium gimnáziumának második B osztálya. Élete elsősorban az ő körökben telik, bár jellemzően kevés velük a kapcsolata, inkább befelé fordul. A diáktársak viselkedésének okait csak akkor ismeri fel, amikor képes meglátni a mélyebb összefüggéseket is: a társak családi hátterét, társadalmi helyzetét. Első élményei éppen ezért eleinte csak

megzavarják, növelik amúgy is nagyfokú szorongásait (pl. fogadtatásakor Orczyéknál). Gimesi valóban társa lesz (megérzi, hogy elveszett a reskontó), Orczy pedig – a családi háttér segítségével – ellenpontja. Mindketten a maguk módján jó barátai Misinek. A tanárokról eleinte csak felszínes impressziókat, bár a lényegét sejtető benyomásokat kapunk (három bűdös gigerli”), de egyes gesztusaikból és megnyilvánulásaikból már közvetlenül a magyar társadalmi valóságra pillanthatunk – Misiben a kép csak az élmények leülepedése után áll össze. eleinte még rendkívül büszke a kollégiumra.

A város, Misi és a társadalom külső kapcsolatai, látogatásai révén tárul fel előttünk. Sokatmondó a házak, lakások elhelyezkedése, mérete. Pósalaky úr, a nyugalmazott tanácsos az elmúlt szép idők képviselője, a város köztisztületben álló régi polgárainak egyike. Szikszay Lajos bácsi is makulátlan tisztességgel szolgált (számvevőként) évtizedeken át, egy leltárhiány ürügyén mégis félreállították – panamák, csalások sejthetők a háttérben. Török bácsi, a becsületes, nyugdíjas tanító (most is bújja a könyveket”, olyan jól senkivel sem lehetett meglenni, mint a bácsival”) már régóta szegénységben él, ad a becsületre (megfizeti fia után a kárt). Török János és Doroghy Sanyika apja a felelőtlen, talajvesztett dzsentrit képviseli. Kiemelkedni ezekből a süllyedő családokból legfeljebb a fiúgyermeknek volna esélye – ha tanulna (Sanyika). A nők, pl. Török Ilonka és Doroghy Bella helyzete kilátástalan, a szegénységből egyetlen kiút kínálkozik számukra: az érdekházasság. (Bella kérdése, mely a boldogsághoz való jog és az erkölcs ellentmondására mutat rá, különösen összekuszálja Misit.) A házasság Bellának mesés-romantikus fordulattal sikerül – a többieknek nem. Török néni és Gimesi nagymama jóságos zsörtölődéssel végzi a munkáját, belenyugvással éli életét.

A legtágabb szféra: a magyarság sorsa. Nagy úr kezdi el felnyitni Nyilas Misi szemét népünk múltjára és jelenére, a jóságos földrajztanár őstörténeti előadása ad még nagyobb kultúrtörténeti távlatokat. "Nincs itten semmi baj ebben az országban: csak a politika” – véli Nagy úr. (Móricz mottója két évtizeddel a Légy jó mindhalálíg írása után, a második világháború idején szerkesztett folyóiratán ez lesz: "Hagyd a politikát, építkezz!") A program adott: „ Magyarország Európa belső kertje lesz, meg kell építeni itt az egyenlőség, szabadság, testvériség igazi hazáját; dolgozni, tanulni, építeni”!

A regény alapkonfliktusában végső soron a lelki tisztaság áll szemben a pénzzel. A lélek tisztasága a cím bibliai idézetében összegeződik: "Légy jó mindhalálig".

A regény mondanivalóját címe is tartalmazza: Légy jó mindhalálig! - azaz helyt kell állni minden nehézség és szenvedés árán, ki kell tartani az örök emberi igazságok mellett, mint amilyen az igazmondás, a becsület, az erkölcsi tisztaság, az emberek kölcsönös tisztelete és megbecsülése, az előítéletek mellőzése. A mű lelkiismeretvizsgálatra készítet, a mai fiataloknak és felnőtteknek azt sugallja, hogy tartsunk ki az igazság mellett, győzzük le a nehézségeket, s legyünk jók mindhalálig.